

QUO VADIS

O povestire din vremea lui Nero

Henryk Sienkiewicz

Traducere din limba engleză:
Ariana Roșiu și Camelia Lunčan

Casa Cărtii, Oradea
2011

Petronius se trezi abia către amiază obosit, ca de obicei. În ajun, luase parte la unul dintre festinurile organizate de Nero, care se prelungise până târziu în noapte. De ceva vreme, sănătatea începuse să i se șubrezească. Recunoștea chiar el că se trezea cam înțepenit și că își aduna gândurile cu greu. Însă baia de dimineață și masajul stăruitor făcut de sclavi anume instruiți reușeau să-i pună, treptat, sângele trândav în mișcare, să-l întremeze, să-l învioreze, să-i redea puterea, astfel încât, atunci când ieșea din *elaeothesium*, ultima încăpere a termei, se simțea ca și când s-ar fi născut din nou, cu ochii sclipindu-i de bună dispoziție și bucurie, întinerit, plin de viață, simțindu-se atât de minunat, atât de intangibil, încât nici măcar Otho însuși nu s-ar fi putut compara cu el; pe drept cuvânt fusese numit *arbiter elegantiarum*¹.

Arareori se ducea la băile publice, doar când se întâmpla să apară vreun retor pe acolo care stârnea admirație și despre care se vorbea prin oraș sau când aveau loc lupte de mare interes prin efebii. Plus că își avea propriile băi în *insula* sa, pe care Celer, faimosul colaborator al lui Severus, le modificase, le extinsese și le aranjase într-un stil atât de deosebit, încât însuși Nero recunoscuse că întreceau băile imperiale în splendoare, cu toate că acelea erau mai spațioase și mai luxoase.

După petrecerea din ajun, unde se plictisise de bufoneriile lui Vatinius, participase alături de Nero, Lucan și Seneca, la o diatribă despre existența sufletului în cazul femeii. Cum se trezise târziu, se dusesse la băi, cum îi era obiceiul. Doi băieși uriași îl întinseră pe o masă din lemn de chiparos acoperită cu *byssus*² egiptean alb ca

¹ „Arbitrul eleganței”, cineva considerat o autoritate în materie de gusturi.

² Țesătură fină de in; batist (lat.).

zăpada și, cu mâinile bine unse cu ulei de măsline parfumat, începură să-i fricționeze trupul bine legat; așteptă cu ochii închiși până când căldura din *laconicum*³ și căldura mâinilor lor îl pătrunse și îi alungă oboseala.

După o vreme însă, începu să vorbească și deschise ochii; se interesă de vreme, iar apoi de gemele pe care giuvaergiul Idomeneus promisese să i le trimită să le vadă. Vremea se anunța frumoasă, cu o ușoară adiere dinspre munții Albani, iar gemele nu sosiseră încă. Petronius închise din nou ochii și le porunci să-l ducă în tepidarium⁴; acolo, *nomenclator*-ul⁵ își vârî capul înăuntru de după draperii, anunțând că tânărul Marcus Vinicius, de curând întors din Asia Mică, venise să-l viziteze.

Petronius porunci ca oaspetele să fie poftit în tepidarium, unde fu mutat și el. Vinicius era fiul surorii lui mai mari, care se căsătorise cu ani în urmă cu Marcus Vinicius, un bărbat cu rang de consul încă din vremea lui Tiberiu. Tânărul luptase sub comanda lui Corbulon împotriva parților și se întorsese în oraș la sfârșitul războiului. Petronius avea pentru el o slăbiciune aparte, vecină cu afecțiunea, pentru că Marcus era încântător și athletic, un tânăr care știuse cum să păstreze o anumită măsură estetică în toată depravarea sa; iar Petronius aprecia acest lucru mai presus de orice.

— Salutare, Petronius, rosti tânărul intrând în tepidarium cu pas vioi. Zeii să te ferească, mai cu seamă Asclepios⁶ și Cipris⁷, pentru că, sub îndoita lor ocrotire, niciun rău nu te poate ajunge.

— Bine ai venit în Roma și odihna-ți fie dulce după război, îi răspunse Petronius, întinzându-i mâna dintre faldurile materialului moale de bumbac în care era învelit. Ce vești îmi aduci din Armenia sau, dacă tot ai fost prin Asia, nu ai ajuns cumva și prin Bitinia?

În trecut, Petronius fusese proconsul în Bitinia și, mai mult decât atât, guvernase cu multă râvnă și dreptate. Acest fapt venea în izbitor contrast cu caracterul unui bărbat cunoscut ca fiind molatic și atras

³ Încăpere special destinată masajelor (lat.).

⁴ Încăpere destinată dușurilor cu apă caldă.

⁵ Crainic sau pristav (lat.).

⁶ Zeul medicinei la romani.

⁷ E vorba, de fapt, despre Afrodita care mai era numită și Cipris după numele insulei Cipru, unde, potrivit legendei, s-ar fi născut.

către huzur; îi făcea plăcere să-și amintească de vremurile acelea, pentru că erau o dovadă a ceea ce fusese cândva și a ceea ce ar fi putut deveni, de-ar fi dorit.

— Întâmplarea face că am vizitat Heracleea, îi răspunse Vinicius. Corbulon m-a trimis acolo cu ordin să adun întăriri.

— Ah, Heracleea! Am cunoscut în Heracleea o femeie din Colhida, pe care n-aș da-o pentru toate femeile divorțate din orașul ăsta, nici măcar pentru Poppea. Dar a trecut mult de atunci. Mai bine spune-mi ce se mai aude dinspre granița cu parții. Adevărul e că m-am plictisit de toți vologezii, tiridații și tigranii – barbarii ăștia care, după cum spune tânărul Arulanus, încă umblă pe la ei pe-acasă în patru labe și se dau drept oameni numai când suntem noi de față. Dar acum, oamenii din Roma vorbesc mult despre ei, și numai din pricina faptului că se poate dovedi primejdios să vorbească despre altceva.

— Războiul merge prost și, dacă nu era Corbulon, am fi fost înfrânți deja.

— Corbulon! Pe Bahus⁸! Un adevărat zeu al războiului, un Marte în carne și oase, mare conducător, dar totodată aprig la mânie, sincer și greu de cap. Îl iubesc, chiar și numai pentru că Nero se teme de el.

— Corbulon nu e greu de cap.

— Poate că ai dreptate, dar în situația aceasta chiar nu contează. Prostia, cum spune Pyrrhon⁹, nu este cu nimic mai prejos decât înțelepciunea și nu diferă cu nimic de ea.

Vinicius începu să-i povestească despre război, însă când Petronius închise din nou ochii, tânărul, observând fața obosită și oarecum slăbită a unchiului său, schimbă subiectul și începu să îl întrebe de sănătate, cu oarecare preocupare.

Petronius deschise ochii din nou.

Sănătatea! ... Nu. Nu se simțea bine deloc. E adevărat, nu ajunsese încă în starea tânărului Sisena, care-și pierduse simțurile într-o asemenea măsură, încât atunci când era adus dimineața la băi întreba dacă stă în șezut. Dar nu, nu se simțea bine. Vinicius tocmai îl

⁸ Zeu care, la romani, corespunde lui Dionisos, din panteonul grec.

⁹ Pyrrhon din Elis (360–270 î.H.), filozof grec, întemeietor al scepticismului vechi.

încredințase în grija lui Asclepios și a lui Cipris. Dar el, Petronius, nu credea în Asclepios. Nici măcar nu se știa al cui fiu era de fapt acest Asclepios, fiu al zeiței Arsinoe sau al zeiței Coronis; iar când nici mama nu e cunoscută cu certitudine, ce să mai zici de tată? În vremurile acelea, cine putea spune cu siguranță cine îi va fi fost tată?

În acest moment, Petronius începu să râdă, apoi continuă:

— Acum doi ani, e adevărat, am trimis la Epidaur¹⁰ trei duzini de păsări negre vii și un giuvaer din aur; dar știi de ce? Mi-am spus: „Nu contează dacă mă ajută sau nu, rău tot n-o să-mi facă.” Cu toate că oamenii continuă să aducă jertfe zeilor, cred că toți gândesc de fapt ca mine – toți, poate cu excepția birjarilor pe care îi tocmesc călătorii la Poarta Capena. În afară de Asclepios, am avut de-a face și cu asclepiazii.

Anul trecut am avut niște probleme cu bășica, mi-au făcut o incubăție. Mi-am dat seama că sunt șarlatani, dar mi-am spus: „Nu-mi strică! Lumea e clădită pe înșelăciune, iar viața este o iluzie. Sufletul este și el o iluzie. Dar un om trebuie să aibă atâta minte cât să facă diferență între iluziile plăcute și cele dureroase.” O să poruncesc să ardă în hipocaustul meu niște lemn de cedru stropit cu ambră cenușie, pentru că, în viață, prefer miresmele, nu duhoarea. În ce o privește pe Cipris, căreia m-ai încredințat, de asemenea, am avut parte de protecția ei până într-acolo încât simt acum junghiuri în piciorul drept. Altminteri, este o zeiță bună! Presupun că mai devreme sau mai târziu o să te duci și tu la altarul ei cu porumbei albi.

— Adevărat, răspuse Vinicius. Săgețile parților nu mi-au atins trupul, dar o săgeată de-a lui Amor¹¹ m-a lovit din plin ... pe neașteptate, la câteva stadii de porțile acestei cetăți.

— Pe genunchii albi ai Grațiilor! Trebuie să-mi povestești tot când o să ai timp.

— Am venit să-ți cer sfatul, îi răspuse Marcus.

Dar chiar în acel moment intrară epilatorii și îl luară în primire pe Petronius. Marcus, lepădându-și tunica, intră într-o cadă cu apă caldă, pentru că Petronius îl invitase să se îmbăieze în băile lui.

¹⁰ Localitate în care se afla templul lui Asclepios.

¹¹ Zeul dragostei la romani, mult mai cunoscut sub numele de Cupidon, echivalentul zeului Eros din mitologia greacă.

— Ah, nici nu te-am întrebat dacă simțămintele îți sunt împărțite, spuse Petronius, admirând trupul tânăr al lui Marcus, care părea ca sculptat în marmură. De te-ar fi văzut Lisip¹², acum ai împodobi poarta ce duce spre Palatin, ca statuie a lui Hercule în tinerețe.

Tânărul zâmbi încântat și începu să se scufunde în apă, improșcând din belșug cu apă caldă mozaicul ce o înfățișa pe Hera implorându-l pe zeul somnului să-l lege pe Zeus până va adormi. Petronius îl privi mulțumit cu ochi de artist.

Când se înveli și Vinicius și se lăsă la rândul lui pe mâna epilatelor, intră un lector purtând un toc din aramă la piept, în care ținea niște suluri de hârtie.

— Vrei să asculți și tu? întreabă Petronius.

— Bucuros, dacă opera îți aparține! îi răspunse tânărul tribun; dacă nu, prefer să discutăm. Poeții îi înhață acum pe oameni la orice colț de stradă.

— Sigur că da. Nu o să treci pe lângă nicio bazilică, pe lângă terme, bibliotecă sau librărie fără să vezi un poet gesticulând ca o maimuță. Agrippa i-a crezut nebuni când a venit aici din Răsărit. Și la fel este și acum. Cezarul scrie versuri, așa că toți fac la fel. Doar că nu e îngăduit să scrie cineva versuri mai izbutite decât cezarul și, din motivul ăsta, mă tem puțin pentru Lucan. Dar eu scriu proză cu care nu mă cinstesc nici pe mine, nici pe alții. Ceea ce trebuie să citească lectorul sunt codicile acelui sărman Fabricius Veiento.

— De ce „sărman”?

— Pentru că i s-a poruncit că trebuie să rămână în Odyssa și să nu se întoarcă acasă până la noi ordine. Această odisee o să fie mai ușoară pentru el decât pentru Ulise, de vreme ce soția lui nu este Penelopa. Nu-i nevoie însă să-ți spun că s-a purtat nesăbuit. Dar aici, nimeni nu ia lucrurile altfel decât cu ușurătate. Cartea lui e mai degrabă o cărțuie proastă și searbădă, pe care oamenii au început să o citească cu pasiune doar de când este surghiunit autorul ei. Acum auzi din toate părțile: „Scandala! Scandala!” și poate că Veiento chiar a reușit să inventeze câte ceva, dar eu, care cunosc orașul, îi cunosc pe bărbații și femeile noastre și te asigur că totul e mai

¹² Sculptor celebru din Grecia Antică și pictor oficial al lui Alexandru Macedon.

palid decât în realitate. Altminteri, nu este om care nu se caute acolo pe sine cu îngrijorare și să-și caute cunoscuții cu plăcere. O sută de copii scriu după dictate la librăria lui Avirnuș; succesul îi e asigurat.

— Nu sunt consemnate și isprăvile tale în ea?

— Ba da; dar autorul greșește, fiindcă eu sunt mai rău și mai puțin obtuz decât mă reprezintă el. Vezi tu, noi am pierdut de mult sensibilitatea față de ceva ce este meritoriu sau nu ... și, la drept vorbind mie mi se pare că nu există nicio diferență, deși Seneca, Musonius și Trasca pretind că ar vedea una. Pentru mine, e totuna! Pe Hercule, spun ce gândesc! Totuși mi-am păstrat demnitatea, pentru că știu ce e urât și ce e frumos; dar poetul nostru, Barbă-Arămie, spre exemplu, vizitiul, cântărețul, actorul, nu înțelege asta.

— Însă îmi pare rău pentru Fabricius! E un tovarăș bun.

— L-a distrus vanitatea. Toți l-au suspectat, dar nimeni nu a știut cu certitudine; însă el nu s-a putut stăpâni și a destăinuit secretul în toate părțile, chipurile în mare taină. Ai auzit povestea lui Rufinus?

— Nu.

— Atunci hai în *frigidarium* să ne răcorim; și o să ți-o spun acolo.

Trecură în *frigidarium*, în mijlocul căruia clipea o fântână cu apă rozalie, răspândind în jur parfum de toporași. Se așezară în firidele acoperite de catifea și se lăsară învăluți de răcoarea încăperii. O vreme, domni tăcerea. Vinicius, dus pe gânduri, contemplă un răstimp un faun din bronz care, aplecat peste brațul unei nimfe, căuta cu nesaț să-i atingă buzele cu ale sale.

— Are dreptate, spuse tânărul. E cel mai bun lucru în viață.

— Mai mult sau mai puțin! Ție, în afară de asta, îți place războiul, pentru care eu nu găsesc nicio plăcere, de vreme ce ți se rod unghiile prin corturi și își pierd culoarea trandafirie. În privința asta, fiecare cum îi place. Barbă-Arămie iubește cântarea, mai ales cântarea lui; iar bătrânul Scaurus își iubește vaza corintiană, pe care o păstrează noaptea lângă pat și pe care o sărută când nu poate dormi. I-a tocit toată marginea de sus cu atâtea sărutări. Spune-mi, tu nu scrii versuri?

— Nu. Nu am compus niciodată vreun hexametru.

— Și nici nu cânti la lăută sau cu vocea?

— Nu.

— Măcar știi să mâni un car?

— Am încercat odată în Antiohia, dar fără prea mare succes.

— Atunci sunt liniștit, în ce te privește. Și din care partidă faci parte, la hipodrom?

— A verzilor.

— Acum sunt cu totul liniștit, mai ales când știu că ai o avere însemnată, cu toate că nu ești bogat precum Pallas sau Seneca. Căci, vezi tu, deocamdată e bine să scriem versuri, să cântăm la lăută, să recităm și să concurăm la circ; dar e și mai bine și, mai ales, mult mai sigur, să nu scrii versuri, să nu cânti și să nu participi la întrecerile de circ. Și cel mai bine este să știi să admiri ceea ce admiră și Barbă-Arămie. Tu ești un tânăr arătos; așa că Poppea s-ar putea îndrăgosti de tine. E singura primejdie ce te paște. Dar nu, e prea pățită pentru așa ceva; altceva o interesează. I-a ajuns câtă dragoste i-au oferit cei doi soți ai ei; cu al treilea, are alte gânduri. Știai că prostul acela de Otho o iubește chiar și acum, la nebunie? Umbă și suspină pe falezele Spaniei; într-atât și-a pierdut vechile obiceiuri și într-atât a început să-și neglijeze propria persoană, încât îi sunt îndeajuns trei ceasuri pe zi ca să-și aranjeze părul. Cine s-ar fi așteptat la una ca asta din partea lui Otho?

— Îl înțeleg, răspunse Vinicius, dar aș fi procedat altfel în locul lui.

— Cum anume?

— Aș fi format legiuni credincioase din muntenii acelei țări. Iberii sunt oșteni destoinici.

— Vinicius, Vinicius! Sunt ispitit să-ți spun că nici tu n-ai fi fost în stare de așa ceva. Și știi de ce? Pentru că, deși asemenea lucruri se întâmplă, nu se vorbește despre ele nici măcar în treacăt. Cât despre mine, i-aș fi răs Poppeei în nas, i-aș fi răs în nas și lui Barbă-Arămie și mi-aș fi adunat eu însumi legiuni, dar nu dintre iberi, ci dintre femeile lor. Și mai mult de atât, aș fi scris epigrame pe care nu le-aș fi citit nimănui – nu ca sârmanul de Rufinus.

— Voi ai să-mi povestești despre el.

— O să-ți povestesc în *unctorium*.

Dar, în *unctorium*, atenția lui Vinicius se îndreptă spre alte lucruri și anume spre slavele superbe care îi așteptau pe cei ce se îmbăiau. Două dintre ele, negrese, semănând cu niște veritabile statui nobile din abanos, începură să le ungă trupurile cu parfumuri arăbești delicate; altele, frigiene, pricepute în aranjatul părului, țineau în mâinile lor suple și moi ca niște șerpi piepteni și oglinzi din oțel lustruit; două

grecoaice din Cos, niște zeițe, așteptau, ca *vestiplicae*¹³, momentul când trebuiau să aranjeze fără cusur faldurile la togile stăpânilor lor.

— Pe Zeus cel care împrăștie norii, spuse Marcus Vinicius, ce colecție ai aici!

— Prefer calitatea în dauna cantității, îi răspunse Petronius. Întreaga mea familie¹⁴ din Roma nu trece de patru sute de sclavi și cred că doar parveniții au nevoie de mai mulți oameni pentru uzul personal.

— Nici măcar Barbă-Arămie nu are trupuri mai frumoase ca tine, spuse Vinicius, cu nările fremătânde.

— Tu ești ruda mea, răspunse Petronius, cu o oarecare indiferență amabilă, iar eu nu sunt nici atât de urâcios precum Barsus, nici atât de pedant precum Aulus Plautius.

Când Vinicius auzi acest din urmă nume, uită de femeile din Cos preț de o clipă și, ridicându-și capul curios, întrebă:

— De ce îți vine Aulus Plautius în minte? Știi oare că, după ce mi-am scrântit brațul când eram plecat din oraș, am petrecut mai multe zile în casa lui? Întâmplarea a făcut ca Plautius să apară chiar în momentul când s-a petrecut accidentul și, când a văzut că sufăr atât de tare, m-a luat în casa lui; acolo, un sclav de-al său, medicul Merion, mi-a redat sănătatea. Tocmai despre asta voiam să vorbesc cu tine.

— De ce? Oare nu cumva pentru că te-ai îndrăgostit de Pomponia? În cazul acesta, îmi pare rău pentru tine; nu e tânără, și mai e și virtuoaasă! Nici nu-mi pot imagina combinație mai proastă. Brrr!

— Nu de Pomponia ... ptiu! răspunse Vinicius.

— Dar atunci de cine?

— Crezi că eu știu de cine? Nici măcar nu sunt sigur cu o cheamă: Ligia sau Callina? Acasă îi spun Ligia, pentru că se trage din neamul ligian, dar numele ei barbar e Callina. Casa lui Plautius e minunată. Locuiesc mulți oameni acolo; dar totodată e o liniște ca în crângurile din Subiacum. Multă vreme nici nu am știut că în casa aceea locuiește o zeităte. În zorii unei zile, am văzut-o spălându-se la fântâna din grădină; și îți jur pe spuma valurilor din care s-a născut Afrodita că razele dimineții treceau prin trupul ei. Mă gândeam că la răsăritul

¹³ Garderobiere (lat.).

¹⁴ Cuvântul „familie” e folosit aici cu referire la totalitatea sclavilor ce aparțin unui proprietar.

soarelui, va dispărea dinaintea ochilor mei, așa cum întunericul dispare în lumina zorilor. De atunci, am văzut-o încă de două ori și, tot de atunci, nu mai cunosc odihnă și nu mai cunosc nici alte dorințe, nu-mi mai doresc să știu ce-mi poate oferi orașul. Nu mai doresc nici femei, nici aur, nici bronz corintian, nici ambră, nici perle, nici vin, nici festinuri; nu mi-o doresc decât pe Ligia. Tânjesc după ea, sincer îți spun, Petronius, la fel cum tânjește zeul înfățișat pe mozaicul tepidariumului tău pe Paisiteea – zi și noapte nu mi-o pot alunga din minte.

– Dacă e sclavă, cumpăr-o.

– Nu e sclavă.

– Și-atunci ce este? O libertă de-a lui Plautius?

– Cum nu a fost niciodată sclavă, nu poate fi libertă.

– Și atunci?

– Nu știu ... e fiică de rege sau ceva de felul ăsta.

– Mi-ai stârnit curiozitatea, Vinicius.

– Dacă ești dispus să ascuți, o să-ți potolească curiozitatea numai-decât. Povestea ei nu e lungă. Îl știi, poate chiar personal, pe Vannius, regele suebilor, care a fost exilat din țara lui, a petrecut multă vreme în Roma și a devenit chiar faimos pentru dibăcia lui la zaruri și îndemânarea cu care mâna carul. Drusus l-a pus din nou pe tron.

Vannius, care era un om cu adevărat puternic, a condus cu dreptate la început și a fost biruitor în războaie; mai apoi însă a început să ia prea multe biruri, nu doar de la vecini, dar chiar de la poporul său. Și-atunci Vangio și Sido, doi dintre nepoții lui, împreună cu fiii lui Vibilius, regele hermundurilor, au decis să-l silească să fugă din nou la Roma ... și să-și încerce norocul la zaruri.

– Mi-amintesc, era pe vremea lui Claudius, nu demult.

– Întocmai! A izbucnit războiul. Vannius i-a chemat în ajutor pe iazigi, iar scumpii săi nepoți i-au chemat pe ligieni, care, auzind de averile lui Vannius și, ispitiți de speranța unei prăzi bogate, au sosit într-un număr atât de mare, încât însuși cezarul Claudius a început să se teamă pentru liniștea granițelor. Claudius nu a vrut să se amestece în războiul dintre barbari, însă i-a scris lui Atelius Hister, care era la conducerea legiunilor de la Dunăre, să urmărească mersul războiului și să nu le îngăduie să ne tulbure. Hister le-a cerut apoi ligienilor să făgăduiască că nu vor trece hotarul, iar ei nu doar că s-au